LaV@eduskunta.fi
U 26/2018 vp ja U 31/2018vp

Lausunto EU:n kuluttajansuojasäännösten tehokkaammasta täytäntöönpanosta ja nykyaikaistamisesta sekä edustajakanteista

Kuluttajansuojasäännökset

Komissio on julkaissut kuluttajapaketin (EU:n kuluttajansuojasäännösten tehokkaammasta täytäntöönpanosta ja nykyaikaistamisesta), joka sisältää muutoksia neljään kuluttajaoikeuden direktiiviin (kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot, hintojen ilmoittaminen, sopimattomat kaupalliset menettelyt, kuluttajan oikeudet).

Edustajakanteet

Komissio julkaisi myös esityksen edustajakanteista kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi ja kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista annetun direktiivin kumoamisesta.

Edustajakannedirektiivin tarkoituksena on luoda edustajakannetta koskeva menettely, jossa edustaja voi nostaa kanteen tuomioistuimessa tai esittää vastaavan vaatimuksen muussa toimivaltaisessa viranomaisessa kuluttajakollektiivin puolesta asiassa, jossa elinkeinonharjoittajan oikeudenloukkaus kohdistuu kuluttajien yhteisiin etuihin. Edustajana voisi toimia viranomaisorganisaatio tai kuluttajien etuja edustavat järjestöt, jotka täyttäisivät tietyt direktiivin asettamat kriteerit.

Esityksen mukaan väärinkäytösten estämiseksi kanteita saisi panna vireille vain oikeutetut yksiköt (*qualified entities*). Oikeutettuja yksiköitä voisivat olla sitä varten nimetyt viranomaiset tai kuluttajien etua edustavat järjestöt. Oikeutettujen yksiköiden olisi täytettävä direktiivissä asetetut vaatimukset. Erityisesti kuluttajajärjestöt ja riippumattomat julkiset elimet tulee voida hyväksyä oikeutetun yksikön asemaan.

Oikeutetun yksikön olisi osoitettava, että sillä on riittävät taloudelliset voimavarat, joiden avulla se voi ajaa kanteessa tarkoitettujen kuluttajien etuja sekä vastata oikeudenkäyntikuluista, jos kanne hylätään.

Jos oikeutettu yksikkö edustajana vaatii elinkeinokeinonharjoittajan menettelyn kieltämistä tai menettelyn vahvistamista EU-lainsäädännön ja kuluttajien yhteisten etujen vastaiseksi, vaatimuksen esittäminen ei saa edellyttää sitä koskevan valtuutuksen saamista kanteessa tarkoitetuilta yksittäisiltä kuluttajilta. Edustajan ei myöskään tarvitsisi esittää näyttöä kyseisten kuluttajien kärsimistä todellisista vahingoista tai elinkeinonharjoittajan tahallisuudesta tai huolimattomuudesta.

Direktiivillä annettaisiin vähimmäissäännökset kuluttaja-asioita koskevista edustajakanteista. Direktiivi ei estäisi jäsenvaltioita pitämästä voimassa muita edustajakannejärjestelmiä, kunhan ne eivät ole ristiriidassa direktiivin asettamien vähimmäisvaatimusten kanssa.

SY:n kanta kuluttajansäännöksiin

Liikevaihtoon perustuvat sanktiot

Suhtaudumme esityksessä olevaan liikevaihtoon perustuvaan sakkoon kriittisesti. Esityksen mukaan viranomainen voi määrätä sakon, joka saa vastata enintään 4 % yrityksen liikevaihdosta tilanteessa, jossa yritys on syyllistynyt laajamittaisiin rajat ylittäviin kuluttajansuojan rikkomuksiin. Sääntöjä rikkovat toimijat haittaavat muiden yrittäjien toimintaa ja siten jonkinlainen sanktio voi olla perusteltu. Kuitenkin liikevaihtoon perustuva sanktio voi olla erityisesti pk-yritykselle suhteettoman suuri sanktio varsinkin, jos ei ole täysin selvää mistä rikkomuksista sakko voidaan asettaa. Sakkoa määrätessä otetaan liikevaihdon lisäksi myös muita kriteerejä huomioon, mitä voidaan pitää positiivisena asiana. Lain tulisi olla selkeä ja riittävän tarkkarajainen, ja sanktion määrä tulisi olla oikeassa suhteessa rikkomuksen laatuun nähden. Siten rikkomuksen laatuun nähden selvästi ylimitoitetut sanktiot saattavat olla kyseenalaisia perustuslain näkökulmasta.

On kuitenkin selvää, että oikeasuhtaisella sanktiolla voi olla myönteisiä vaikutuksia toimialan väliseen kilpailuun. Jos yritys rikkoo laajasti kuluttajasäännöksiä, se voi hyötyä tilanteesta perusteettomasti ja aiheuttaa samalla haittaa toimialan muille yrityksille. Ennen sakkoa tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti pyrkiä käyttämään lievempiä keinoja, kuten neuvontaa, ohjausta ja varoitusta. Uhkasakko voisi olla parempi keino lopettaa väärinkäytös kuin liikevaihtoon perustuva sakko. Tällöin yritys voisi korjata toimintaansa.

Sopimuksen päättäminen yksipuolisesti

Esityksen mukaan kuluttajalla olisi oikeus päättää sopimus yksipuolisesti, jos hänelle on aiheutunut vahinkoa sopimattoman kaupallisen menettelyn, kuten aggressiivisen markkinoinnin vuoksi. SY yhtyy valtioneuvoston näkemykseen, että esityksessä oleva oikeus päättää sopimus tulisi olla vasta viimesijainen kuluttajan käytössä oleva oikeussuojakeino.

Sopimuksen päättämisen este

SY kannattaa esitystä, jonka mukaan kuluttajalla ei olisi enää oikeutta peruuttaa etä- tai kotimyynnissä tehtyä sopimusta, jos hän on käyttänyt tavaraa enemmän kuin sen kokeilemiseksi on tarpeen.

SY:n kanta edustajakanteisiin

Katsomme, että edustuksellinen vireillepano-oikeus kuluttajaoikeudessa tulisi säilyttää viranomaistahoilla. Viranomainen toimii virkavastuulla ja valvoo kuluttajan etua. Viranomainen pystyy arvioimaan yrityksen teon

moitittavuutta ja mahdollisuutta menestyä kanteessa. Vaikka kuluttajajärjestöt saisivat kanneoikeuden, se ei poistaisi oikeudenkäyntikuluriskiä, joka on aina merkittävä isossa jutussa. Suomen oikeusjärjestyksen mukaan pääsääntöisesti oikeudenkäynnin hävinnyt osapuoli joutuu korvaamaan kanteen voittaneen osapuolen oikeudenkäyntikulut. Esityksen mukaan oikeutettu yksikkö korvaisi omat ja vastapuolen oikeudenkäyntikulut, jos kanne hylätään.

Viranomaisvetoinen kanneoikeus turvaa sekä kuluttajien että elinkeinonharjoittajien edut. Tästä syystä katsomme, että Suomen tulee pyrkiä aktiivisesti neuvottelemaan direktiivin sisällöstä siten, että kansallinen nykytila olisi mahdollista säilyttää Suomessa.

Suhtaudumme kielteisesti siihen, että kanne, jolla vaadittaisiin hyvitystä, voitaisiin nostaa ilman asianomistajan valtuutusta ja hyväksyntää, sekä siihen, että edustajan ei myöskään tarvitsisi esittää näyttöä kyseisten kuluttajien kärsimistä todellisista vahingoista tai elinkeinonharjoittajan tahallisuudesta tai huolimattomuudesta.

Ehdotuksen yritysvaikutuksissa todetaan, että oikeudenkäyntikuluriskin takia direktiivi ei välttämättä johtaisi edustajakanteiden määrän lisääntymiseen.

Vaikutusarvioinnissa todetaan, että laajemman kanneoikeuden vaikutuksia on vaikea arvioida. Katsomme, että oikeudellisille yksiköille tulee asettaa tiukat vaatimukset, jotta estetään vahingoittamistarkoituksessa nostettavat kanteet.

Katsomme myös, että yritysvaikutuksia ei ole riittävästi selvitetty, varsinkaan pk-yritysten osalta.

Katsomme, että ehdotus on epäselvä, ongelmallinen ja sen sovellettavuus nykyiseen valvontamenettelyyn ja riidanratkaisuun on vaikeasti hahmotettavissa. Ehdotus olisi omiaan lisäämään oikeudellista epävarmuutta varsinkin pk-yrityksille, joilla ei yleensä ole resursseja prosessata laajoissa ja pitkissä oikeudenkäynneissä.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Petri Holopainen
asiantuntija